

Utredning av resursskola, bilaga - sammanfattning

En annan möjlighet till särskilt stöd Reglering av kommunala resursskolor Delbetänkande av Utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskraven, 2020

Sammanfattat av Eva-Lena Årmyr, utbildningsförvaltningen

Innehåll

Resursskola som begrepp.....	2
Högstadiet har störst behov?	2
Hur ska vi tänka kring placering?	3
Blir resultaten bättre?	3
Placering baseras på utredning av behov.....	3
Tilläggsbelopp på gång?	4
Vem gör placeringen?	4
Särskild undervisningsgrupp eller resursskola?.....	4
Målgrupperna	4
Intresseanmälan eller ansökan?.....	5
Endast placering på resursskola?	5
Kommunövergripande särskilda undervisningsgrupper?.....	6
Personalens kompetens	6
De fysiska lärmiljöerna	6
Ekonomi	6
Undervisning i klassrummet eller i särskild undervisningsgrupp – kunskapsmässigt	7
Kvalitetsgranskning visar att skolsituationen förbättrades.....	7
Återgång till ordinarie klass	7
Genusperspektiv	8
Delaktighet.....	8
Den enskildes behov	8
Placeringens varaktighet	8
Lärmiljöerna	9
Geografisk placering	9
Vad kan den ordinarie skolan lära av resursskolan?.....	9
Hög personaltäthet	10
Erbjuda både resursskola och öka tillgängligheten i den ordinarie skolan	10
Skoltillhörighet och ansvarig rektor	10

Delarna som är lästa och framhävda gäller främst det sista tillägget i utredningen om ”hur elever kan få bättre stödinsatser kopplat till lärmiljö och grupptillhörighet”. Sammanfattningen är kopplad med fokus på ”resursskola” då det är uppdraget att utreda. Delbetänkandet i sin helhet återfinns här: [En anna möjlighet till särskilt stöd. Reglering av kommunala resursskolor, SOU 2020 42 \(regeringen.se\)](#)

Resursskola som begrepp

Det finns inget officiellt begrepp ”Resursskola”, men det är frekvent använt i praktiken.

Kommunala resursskolor Som nämns tidigare finns begreppet resursskolor inte i skolförfattningarna, men används ändå relativt frekvent i praktiken. Utredningen har kunnat konstatera att Skolverkets skolenhetsregister inte helt stämmer med vilka kommuner som i nuläget uppger att de har resursskolor. Genom den kartläggning vi genomfört vet vi att kommunala resursskolor för elever i grundskolan finns i minst tretton kommuner, elva som besvarat enkäten och två ytterligare som ingår i intervjuundersökningen. I enlighet med vad som ovan beskrivs finns det även kommuner som har kommunövergripande särskilda undervisningsgrupper, som i flera avseenden liknar de kommunala resursskolorna. Förekomsten av kommunövergripande särskilda undervisningsgrupper gör att behovet av att skapa resursskolor kan vara svagare. (79)

Utredningen tycker inte att man behöver förändra regleringen av särskild undervisningsgrupp. Det är istället andra hinder som ligger till hands, såsom avsaknad av lokaler, resurser och kompetens, eller den ideologiserade synen på att särskilda undervisningsgrupper är något som inte bör användas.

Regleringen om särskild undervisningsgrupp bör inte förändras

Utredningen ska enligt direktiven analysera vilka förändringar av bestämmelserna för särskild undervisningsgrupp som bör göras för att det ska bli lättare för elever att få stöd utanför den ordinarie undervisningsgruppen. Vår slutsats efter en analys av regelverket är att reglerna om särskild undervisningsgrupp och enskild undervisning i sig själva inte utgör något hinder för att ge elever särskilt stöd i den formen. Varken de faktiska eller formella kraven för att kunna genomföra en sådan placering är orimligt höga. Inte heller framstår reglerna som överdrivet komplicerade eller svårbegripliga. Däremot kan det finnas andra faktorer som motverkar användning av särskilda undervisningsgrupper. Det har framkommit att det, åtminstone tidigare, funnits en ideologiserad syn på särskilda undervisningsgrupper där dessa har setts som något som inte bör användas, oavsett den enskilda elevens behov. Andra hinder som har nämnts är att det finns faktorer som försvårar inrättandet av särskilda undervisningsgrupper, alltifrån avsaknad av lämpliga lokaler till kompetens och resursbrist. (13)

Högstadiet har störst behov?

Störst andel elever i särskild undervisningsgrupp sker på högstadiet och det är mestadels pojkar. Det är även störst andel elever med en diagnos inom autismspektrumtillstånd eller med utåtagerande beteende. Det kan också vara problematisk skolfrånvaro eller ångestproblematik.

När det gäller vilka överväganden som rektorer och huvudmän gör i fråga om elevers deltagande i särskild undervisningsgrupp är den bild som framkommer att elevers placering i särskild undervisningsgrupp oftast har fokus på den aktuella elevens behov. Ibland görs emellertid placeringen av hänsyn till andra elever, exempelvis för att den aktuella eleven är våldsam. De elever som placeras i särskild undervisningsgrupp är ofta, enligt de skolor och huvudmän utredningen besökt, elever med en diagnos inom autismspektrumtillstånd eller elever med

utåtagerande beteende. Det kan också vara elever som haft långvarig skolfrånvaro och elever med ångestproblematik. (14)

Hur ska vi tänka kring placering?

Placeringen på resursskolan eller behålla placeringen på den gamla skolan?

Ofta innebär ett mottagande vid en kommunal resursskola att eleven formellt placeras på en annan skolenhet, men i vissa kommuner har eleven kvar sin placering på sin ursprungliga skolenhet. När eleven placeras i en kommunövergripande särskild undervisningsgrupp innebär det oftast att eleven behåller sin placering i hemskolan men det finns också kommuner där placeringen innebär att eleven byter skolenhet. En konsekvens är att det varierar vem som är ansvarig rektor för eleven beroende på hur kommunen väljer att hantera frågan om placering. Parallellt med dessa kommungemensamma särskilda undervisningsgrupper finns det särskilda undervisningsgrupper som vänder sig till elever på den egna skolenheten som behöver särskilt stöd. Mellan dessa grupper och resursskolor ser utredningen emellertid inte att det finns några gränsdragningsproblem. (15)

Blir resultaten bättre?

Enligt utredningen så visar det på blandade resultat, men resursskola har funnits för kort tid för att kunna lämna ett fullständigt svar. Skolinspektionen däremot lämnar mer ingående kommentarer och resultat utifrån deras inspektioner. Se längre fram.

Forskningen visar på en försiktigt positiv tendens till att elever med olika funktionsnedsättningar uppnår bättre skolresultat i ordinarie skolsammanhang, men det är svårt att dra långtgående slutsatser. Däremot visar forskningen att lärares förhållningssätt, deras förmåga att anpassa undervisningen och deras samarbete är minst lika viktigt som elevens placering rent organisatoriskt. Det saknas nationella utvärderingar av befintliga resursskolors kvalitet, och utredningen har fått indikationer på att den varierar. Det behövs bättre uppföljning och utvärdering för att säkerställa likvärdigheten i det stöd som eleverna ges. Utredningen konstaterar också att det finns behov av forskning som visar på långsiktiga effekter av att elever i behov av särskilt stöd har varit placerade i särskilda undervisningsgrupper och resursskolor jämfört med att elever har fått stöd inom det ordinarie sammanhanget under sin skoltid. Även elevernas perspektiv och egna erfarenheter behöver följas upp i större utsträckning för att det ska vara möjligt att bedöma om en organisatorisk lösning är ändamålsenlig. (16)

Placering baseras på utredning av behov

Endast elever med åtgärdsprogram kan komma ifråga. Detta innebär tex i Ånge kommun att elever 1. fått anpassningar i och utanför klassrummet, 2. blivit pedagogiskt kartlagd, 3. nya anpassningar och därefter 4. en pedagogisk utredning, 5. uppföljning, 6. åtgärdsprogram och 7. uppföljning. Ett gediget arbete ligger bakom där elevens och vårdnadshavarens synpunkter tagits in i arbetet.

Resursskolans målgrupp är elever som har bedömts vara i behov av särskilt stöd. Det innebär att det endast är elever som har ett åtgärdsprogram som kan komma i fråga för att få sin utbildning på en resursskola. Det är vidare rimligt att anta att det enbart är elever som annars skulle fått sin undervisning enskilt eller i en särskild undervisningsgrupp som kan vara aktuella för att placeras i en resursskola. Utredningen föreslår att en placering av en elev i en resursskola ska grundas på elevens behov. För att kunna göra en bedömning av elevens behov måste detta utredas. Den utredning om behovet av särskilt stöd som redan bör finnas kan behöva kompletteras med ytterligare utredningsåtgärder för att belysa de aspekter som är relevanta för att bedöma om placering i resursskola är rätt åtgärd för att tillgodose elevens stödbehov. Placering i en resursskola bör förutsätta vårdnadshavarnas medgivande. Elevens önskemål måste vara centrala i den utredning som görs inför övervägande om placering. En placering i resursskola ska inte

användas som en disciplinär åtgärd eller utifrån omgivningens önskemål att flytta på eleven, utan ska utgå från en pedagogisk bedömning. (18)

Tilläggsbelopp på gång?

Det finns förslag om att myndigheterna ska stödja tillämpning av tilläggsbelopp för resursskolor.

Det är tydligt i de kontakter som utredningen haft med företrädare för såväl kommuner som enskilda huvudmän att både tillämpningen av bestämmelserna och hanteringen av ansökningar om tilläggsbelopp skiljer sig betydligt mellan kommuner. Utredningen föreslår därför att Skolverket i samverkan med Specialpedagogiska skolmyndigheten ska ges i uppdrag att ta fram stöd för tillämpning av bestämmelserna om tilläggsbelopp. Förslaget bör leda till en mer likvärdig tillämpning över landet och i viss utsträckning minska den administrativa bördan för inblandade parter i och med att de krav som ställs på utredningarna kan bli mer lika över landet. (21)

Vem gör placeringen?

Placering i särskild undervisningsgrupp eller resursskola ska ske av rektor. Sedan kan, som jag uppfattar det, mottagandet på en resursskola baseras på flera olika yrkeskategoriers inspel och bedömning, beroende på hur vi väljer att göra i Ånge kommun.

Placering i en särskild undervisningsgrupp ska ses som en möjlighet när alternativet att låta eleven gå kvar i den ordinarie undervisningsgruppen har prövats. Placeringen ska alltså föras av elevens behov och en bedömning av hur dessa bäst kan tillgodoses. Ett beslut om placering i särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning ska alltid fattas av rektorn. Beslutsrätten får inte delegeras till någon annan. (57)

Särskild undervisningsgrupp eller resursskola?

Vad är skillnaden och när ska det vara en särskild undervisningsgrupp på skolan eller när ska en resursskola vara aktuell?

Gränsdragningsproblem mellan särskilda undervisningsgrupper och resursskolor. Enligt direktiven ska utredaren analysera eventuella gränsdragningsproblem mellan placering i särskild undervisningsgrupp och placering i s.k. resursskola avseende bland annat förhållandet till bestämmelserna om placering i skolenhet och ansvarig rektor. En placering av en elev i en särskild undervisningsgrupp innebär enligt skollagen att eleven förblir inom sin tidigare skolenhet och således behåller sin tidigare placering och rektor. Det innebär de facto att en placering av elev i en resursskola inte, åtminstone inte i juridisk mening, kan vara detsamma som att placera en elev i en särskild undervisningsgrupp, eftersom en placering i en resursskola innebär att eleven byter skolenhet. Enligt utredningens tolkning av skollagen föreligger i det avseendet inte några gränsdragningsproblem mellan en placering i en särskild undervisningsgrupp och en placering i en resursskola. Däremot förekommer det även så kallade kommunövergripande eller kommungemensamma särskilda undervisningsgrupper. Mellan dessa grupper och resursskolor finns vissa gränsdragningsproblem, vilket framgår av den undersökning som utredningen har genomfört. (68)

Målgrupperna

Vilka elever bör få chansen att ta del av särskild undervisningsgrupp och hur gör kommunerna idag?

Utredningen kan konstatera att de elever som blir aktuella för placering i resursskola är desamma som de som blir aktuella för placering i kommunövergripande särskild undervisningsgrupp. Rektorerna beskriver att det handlar om elever som har stora behov av särskilda stödinsatser och där den ordinarie skolans stöd inte har varit tillräckligt för att eleven

ska ha en god utveckling kunskapsmässigt och socialt. Det är elever som behöver omfattande individuellt stöd och undervisning i ett mindre sammanhang alternativt enskild undervisning. Det är ofta elever inom autismspektrumtillstånd, som inte sällan har flera diagnoser. I en del intervjuer som utredningen genomfört nämns elever med omfattande autism men utan intellektuell funktionsnedsättning, som före den 1 juli 2011 ofta var inskrivna i grundsärskolan och som kan ha behov av tydliggörande pedagogik. (71f)

En del elever har utåtagerande beteende medan andra i stället är introverta. I denna elevgrupp finns elever med allvarlig psykisk ohälsa och omfattande skolfrånvaro. Många av eleverna har mycket negativa skolerfarenheter och en del har stora kunskapsluckor. En rektor nämner att skolmiljön har hindrat en del elever från att komma till skolan, eftersom de inte klarar av så många intryck. Det finns även resursskolor som riktar sig specifikt till elever med språkstörning eller rörelsenedsättning. Det är fler pojkar än flickor som går i resursskola. En del rektorer påpekar att det kan bero på att pojkarnas behov lättare uppmärksammas eftersom de oftare än flickorna visar ett utåtagerande beteende. Flera rektorer beskriver att eleverna har omfattande kontakter med hälso- och sjukvården, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri, barn- och ungdomshabiliteringen samt socialtjänsten. De berättar också att många familjer vars barn tas emot i kommunens resursskola befinner sig i en utsatt situation och behöver olika former av stöd från samhället. Skolan behöver enligt rektorerna utveckla en bra dialog med vårdnadshavarna och nära samverkan med olika samhällsaktörer. En del kommuner har kommunövergripande särskilda undervisningsgrupper som riktar sig till elever med specifika funktionsnedsättningar som exempelvis hörselnedsättning, språkstörning och rörelsenedsättning. Ibland finns i de kommunövergripande särskilda undervisningsgrupperna även elever som är placerade på HVB-hem i kommunen och där hemkommunen bedömt att en placering i särskild undervisningsgrupp är nödvändig. (72)

Intresseanmälan eller ansökan?

Vi kan använda oss av en intresseanmälan för vårdnadshavare, men inte ansökan av vårdnadshavare. Rektor på den aktuella skolan söker.

I de kommuner som har egna resursskolor krävs det alltid en pedagogisk bedömning för att styrka elevens behov vid intresseanmälan eller ansökan. Nästan alltid krävs det också ett åtgärdsprogram. I processen involveras vårdnadshavarna och resursskolan tar del av en mängd olika underlag som exempelvis elevens betyg och åtgärdsprogram, både det aktuella och utvärderingar av tidigare åtgärdsprogram. Förutom en pedagogisk bedömning är det inte ovanligt att resursskolan även tar del av social bedömning och psykologbedömning. Det handlar om att skapa en helhetsbild av elevens behov. Ibland har skolorna varit mindre noggranna i processen och resursskolan måste då kartlägga elevens behov på ett sätt som ursprungsskolan redan borde ha gjort. Personal från resursskolan träffar i regel personal från elevens skola och vårdnadshavarna. Flera rektorer understryker vikten av elevens inflytande och delaktighet. Det kan innebära alltifrån att eleven besöker resursskolan innan formell placering sker, till att skolan på olika sätt visar lyhördhet för elevens behov och önskemål samt bygger relation och tillit mellan eleven och skolans personal. Ibland genomförs observationer av hur det fungerar för eleven i det ordinarie sammanhanget. Om en specialpedagog observerar eleven på skolan och ser att eleven har en bra skolsituation ges återkoppling till vårdnadshavarna för att de ska veta att resursskolan inte behöver vara rätt lösning. (72)

Endast placering på resursskola?

De kommuner som har valt att placera eleven formellt i resursskolan utan att behålla någon koppling till ursprungsskolan ser fördelar med denna lösning. Rektorerna har hela mandatet och kan fatta de beslut som behövs angående elevens skolgång. Ibland är engagemanget på ursprungsskolan bristfälligt och då kan det bli svårt att finna former för ett bra samarbete, något som talar för en placering i resursskola utan koppling till den tidigare skolan. (75)

Kommunövergripande särskilda undervisningsgrupper?

I fyra av de nio kommuner som har kommunövergripande särskilda undervisningsgrupper har eleven kvar sin klasstillhörighet på sin ursprungliga skola, men i fem kommuner placeras eleven formellt i den kommunövergripande särskilda undervisningsgruppen som finns på en annan skolenhet. En biträdande rektor för en kommunövergripande särskild undervisningsgrupp, som tidigare var en resursskola, framhåller fördelen med att eleven har kvar sin placering i hemskolan. Denna lösning tvingar rektorerna att behålla sitt ansvar för eleven: Vi är åtgärden i åtgärdsprogrammet. (76)

Ibland framkommer det att vissa skolor i högre utsträckning än andra har svårt att ge eleverna det individuellt anpassade stöd de behöver inom den egna skolenheten. Det kan leda till att kommunen drar slutsatsen att det behövs kommunövergripande särskilda undervisningsgrupper eller resursskolor för att säkerställa att alla elever får det stöd de behöver. En annan slutsats kan också vara att förvaltningen parallellt behöver göra olika typer av insatser för att de ordinarie skolorna ska utveckla en bättre kapacitet att möta elevers olika behov och förutsättningar, något som flera kommuner nämner att de också gör. Men det kan behövas lösningar på både kort och lång sikt för att möta elevernas behov. En särskild organisatorisk lösning kan vara en åtgärd för att tackla det faktum att den ordinarie skolan i nuläget inte kan ge eleven det stöd som behövs, vilket kan innebära en bra lösning på kort sikt. För andra elever kan det handla om en långvarig insats. Om elever har svårigheter i skolsituationen i låg- och mellanstadiet kan det finnas en förväntan om att det även kommer att vara så i högstadiet, vilket kan leda till efterfrågan på anpassade miljöer än den ordinarie för att möta elevernas behov. (82)

Personalens kompetens

Det framgår inte sällan att efterfrågan på anpassade miljöer på en annan skolenhet än den ordinarie handlar om brist på kompetens på skolorna och att elever i behov av särskilt stöd måste få tillgång till lärare och annan personal med högre kompetens. Kompetensbrist i kombination med bristande kontinuitet i personalgruppen påverkar dessa elever särskilt negativt. Det framgår i en del intervjuer att mindre skolenheter inte alltid lyckas skapa särskilda undervisningsgrupper där eleverna erbjuds undervisning av god kvalitet. En representant för förvaltningen i en kommun beskriver kompetensproblemen. Det finns en tendens att man inte klarar svåra utmaningar i våra små landsbygdsskolor. Det är få personer och svårt att gruppera om. Man har inte så många spelare att spela med. (82)

Den bristande kompetensen har bidragit till att en del kommuner har velat samla kompetens på särskilda enheter för att erbjuda eleverna bättre förutsättningar att nå kunskapskraven. De betonar vikten av specialistkompetens för att på ett bra sätt kunna möta behoven hos exempelvis elever med en diagnos inom autismspektrumtillstånd. (83)

De fysiska lärmiljöerna

I en del intervjuer framgår det att elevantalet har ökat mycket och att kommunen inte har hunnit bygga nya skolor i den takt som behövs, vilket har bidragit till stora klasser och att det är svårt att skapa arbetsro för de elever som behöver det för att kunna koncentrera sig. Såväl förvaltningsrepresentanter som rektorer för resursskolor beskriver problem som hänger samman med att skolbyggnaderna och lokalerna är dåligt anpassade för att kunna möta elevernas behov. De fysiska lärmiljöerna kan således bidra till att elever placeras i en annan organisatorisk lösning. En del kommuner har valt att bygga om och anpassa en existerande skola för att kunna starta en resursskola. (85)

Ekonomi

Det kan finnas olika ekonomiska incitament att inrätta kommunövergripande särskilda undervisningsgrupper respektive resursskolor och dessa kan skilja sig åt beroende på hur dessa finansieras. Om resursskolan eller den särskilda undervisningsgruppen finansieras centralt i

kommunen kan en skola med en elev som har stora behov av stöd gynnas ekonomiskt av att denna elev placeras på resursskolan eller i den kommunövergripande särskilda undervisningsgruppen. Det kan också skapas inlåsningseffekter genom att resursskolan eller den kommunövergripande särskilda undervisningsgruppen har incitament att behålla eleven för att denna enhet ska finnas kvar. I de fall då eleven har kvar sin formella placering på hemskolan och hemskolan bekostar placeringen saknas ekonomiska incitament att flytta eleven till en anpassad miljö på en annan skolenhet. En del kommuner som vill att hemskolan ska behålla ansvaret för eleven är angelägna om att det ska finnas ekonomiska incitament att förbättra möjligheterna för eleven att stanna på skolan, eller att skolan ska kunna ta tillbaka eleven efter en placering. (85)

Undervisning i klassrummet eller i särskild undervisningsgrupp – kunskapsmässigt

Kunskapsunderlaget baseras på trettio studier från USA, Kanada och Storbritannien. Den övergripande slutsatsen SPSM drar är att det generellt finns en försiktigt positiv tendens till att undervisning i ordinarie sammanhang är mer lämplig för elever med funktionsnedsättning när det kommer till deras akademiska prestationer. Men det framgår även att det i större utsträckning än placering handlar om lärarens förmåga att anpassa undervisningen. I övrigt understryker författarna att det finns ett dubbelriktat samband mellan elevernas kunskapsutveckling å ena sidan och deras hälsa och välmående å den andra. Därför behöver beslutsfattare också ta hänsyn till var eleverna mår bäst och att finns vissa elever som trivs bättre i en särskilt anpassad miljö utanför det ordinarie sammanhanget. (89)

I en forskningsöversikt om utbildning för elever med grav språkstörning framgår att det saknas forskningsstöd för att kunna rekommendera antingen integrerad eller segregerad undervisning för denna elevgrupp.⁷⁴ Det fåtal undersökningar som gjorts om denna elevgrupp indikerar att det är mer fördelaktigt för dessa elever att undervisas i ordinarie klass. Samtidigt finns det kvalitativa undersökningar som visar att särskilda undervisningsgrupper inriktade på den specifika elevgruppens behov kan vara bra då det innebär att lärarna får bättre möjligheter att skapa en gynnsam lärmiljö med anpassad undervisning och goda utvecklingsmöjligheter för eleverna. Vad som är bäst för den enskilda eleven måste avgöras individuellt utifrån elevens förutsättningar och skolans möjlighet att ge eleven lämpligt pedagogiskt stöd. (89f)

Kvalitetsgranskning visar att skolsituationen förbättrades

Skolinspektionen bedömer att dessa elevers skolsituation förbättrades. Eleverna fick betyg i fler ämnen och högre betyg, deras skolnärvaro ökade och de utvecklades socialt. Skolinspektionen menar dock att den förbättrade skolsituationen bör relateras till att eleverna ofta befinner sig i en svår skolsituation innan de blir placerade. Elevernas kunskapsresultat förbättras inte enbart på grund av undervisningen i särskild undervisningsgrupp och undervisningens utformning. En viktig anledning är också anpassad studiegång som innebar att ämnen lyftes bort. Det betydde å ena sidan att eleverna kunde koncentrera sig på färre ämnen och att uppnå bättre resultat i dessa, men å andra sidan att de riskerade att inte uppnå gymnasiebehörighet. Skolinspektionen framhåller att anpassad studiegång bör användas först efter noggranna individuella överväganden. (91)

Återgång till ordinarie klass

Skolinspektionen konstaterar att det är ovanligt att elever som blivit placerade i särskild undervisningsgrupp eller i enskild undervisning fullt ut återgår till sin ordinarie klass, trots att detta beslut regelbundet ska omprövas. Endast i hälften av de granskade skolorna genomfördes en regelbunden utvärdering av placeringen. (91)

Skolinspektionen framhåller att det inkluderande arbetet behöver utvecklas i skolorna så att eleverna ges bättre möjligheter att kunna återgå till sin ordinarie klass. Det förutsätter att skolorna utvecklar både det pedagogiska arbetet och det förhållningssätt som råder i de ordinarie undervisningsgrupperna. (92)

Genusperspektiv

Något som i liten utsträckning lyfts fram i forskning är hur flickor och pojkar påverkas av den könsmässiga sammansättningen i särskilda undervisningsgrupper och resursskolor. Det är oftast en påtaglig pojkdominans i dessa grupper, vilket skulle kunna bero på att flickors behov av stöd ofta kommer till uttryck på andra sätt och att särskilda undervisningsgrupper och resursskolor då inte aktualiseras för flickorna i samma utsträckning. Vi vet också att flickor inom autismspektrumtillstånd eller med ADHD tenderar att diagnostiseras senare än pojkar. Hur eleverna påverkas av undervisning i särskilda undervisningsgrupper behöver därför belysas ur ett genusperspektiv. (97)

Delaktighet

Det framkommer emellertid i vissa intervjuer att elevens delaktighet varierar mycket och att det kan vara svårt att göra eleven delaktig. Det kan bero på att situationen är komplicerad och att dialogen med eleven ibland är dålig. Men en förvaltningsrepresentant understryker att både vårdnadshavare och elev alltid är involverade i beslutet och att en placering aldrig ska ske mot elevens vilja och behov. Ibland framkommer likväl att det kan vara svårt att veta hur mycket elever med omfattande autism har fått komma till tals. Det är angeläget att ta ställning till utifrån vilka bevekelsegrunder beslut fattas, vad som är bäst både för barnets kunskapsmässiga och sociala utveckling. Om eleven placeras på en skolenhet långt från ursprungsskolan kan det innebära svårigheter att upprätthålla kamratrelationer med tidigare klasskamrater. Möjligheten till flexibla lösningar kan minska om eleven placeras på en skolenhet långt bort från en ordinarie skola. En förvaltningsrepresentant framhåller fördelarna med särskilda undervisningsgrupper på skolorna, då elever kan förflytta sig mellan den gruppen och det ordinarie sammanhanget utifrån sina behov och förutsättningar. Men för andra elever kan det upplevas som en befrielse att få byta skolenhet. (99)

Den enskildes behov

Då den enskilda elevens behov vägs in och eleven i så hög grad som möjligt är med och påverkar besluten utifrån de alternativ som finns är sannolikheten högre att placeringen fungerar bra och att eleven känner motivation. De beslut som fattas kan komma att få konsekvenser för eleven på såväl kort som lång sikt, både socialt och kunskapsmässigt. Det som är lugnt och tryggt kan samtidigt innebära att eleven inte utmanas tillräckligt mycket socialt, något som är viktigt för att förbereda eleven inför fortsatt utbildning i nya sammanhang. Elevens inflytande är inte bara centralt vid placering utan också i samband med en möjlig återgång till en ordinarie klass, något som en rektor på en resursskola beskriver. Vi måste få eleven att känna att hen kan lyckas. Elevens röst är viktig, vi får prova och utvärdera. Det ska vara om eleven verkligen vill, men eleven måste orka och personalen som tar emot måste göra det. (99f)

Placeringens varaktighet

Ska eleven tillbaka till sin ordinarie klass, eller bör vi öppna upp för flera alternativ?

En relevant aspekt av resursskolornas kvalitet är i vilken utsträckning de lyckas bidra till att eleverna klarar av att återgå till ett ordinarie skolsammanhang. Utgångspunkten enligt skollagen är att ordinarie skolor ska kunna möta elevers olika förutsättningar och ge dem det stöd de behöver i sitt lärande. Vad gäller de elever som återgår till en ordinarie skola har förhoppningsvis placeringen i sig bidragit till att de har utvecklat kunskaper och förmågor som gör det möjligt. Men för vissa elever är emellertid en återgång till en ordinarie skola varken önskvärt eller realistiskt. (101)

Mot bakgrund av att en placering i resursskola ofta innebär att eleverna inte har kvar någon formell placering i sin ursprungsskola är det inte självklart att de ska tillbaka till den skolan. De erfarenheterna på ursprungsskolan talar snarare för att det kan vara bättre att eleven börjar på en annan skola. Elever kan befinna sig i en så svår situation när placering i en annan miljö blir aktuell att en återgång till samma skola ter sig otänkbar, vilket bland annat beskrivs av en

förvaltningsrepresentant. När man ansöker är personalen och eleven ibland slutkörda. Det blir lättare att återgå om man inte har "bränt allt". (102f)

Det framgår i intervjuer att eleverna bara ska vara på resursskolan så länge de behöver. En del elever deltar i viss utsträckning i undervisningen på en annan skola. I en kommun där eleverna i resursskolan har kvar sin placering i hemskolan strävar resursskolan efter att eleven ska delta i undervisningen i vissa ämnen eller aktiviteter med sin ordinarie klass, till exempel utflykter. Målet är att eleven helt ska kunna återgå till en ordinarie skola. På samma sätt som för särskilda undervisningsgrupper spelar resursskolornas geografiska avstånd till andra skolor en roll för hur flexibelt resursskolan kan arbeta, hur de kan bidra till elevernas sociala utveckling och i vilken mån de kan få tillgång till kompetens hos lärare på andra skolor i kommunen. En del av de elever som går i resursskola kan delta i undervisning i exempelvis vissa ämnen på en närbelägen skola. (103)

Lärmiljöerna

Det finns vissa insatser som pågår parallellt för att stärka upp tryggheten och kunskaperna på förskolorna och skolorna i Ånge. Tex, anställning av logoped, NPF-utbildning med specialpedagogiska skolmyndigheten, införande av fler övningsförskolor och övningskolor med Mittuniversitetet. Idag är östra förskolorna övningsförskola.

Samspelet med de ordinarie skolorna Det framkommer i intervjuerna att flera kommuner arbetar aktivt med att utveckla mer inkluderande lärmiljöer på de ordinarie skolorna. SPSM:s värderingsverktyg för att utveckla tillgängliga lärmiljöer används. En del av rektorerna och resursskolans personal är också aktivt delaktiga i att ge de ordinarie skolorna stöd för att de ska bli bättre på att möta elevers olika behov och förutsättningar. Detta utvecklingsarbete genomförs samtidigt som det finns ett mottagande i resursskolan för de elever vars skolsituation i nuläget kräver mer än den ordinarie skolan kan erbjuda. Det förekommer att den centrala elevhälsan erbjuder de elever som inte bedöms uppfylla kriterierna för placering i resursskolan stöd på deras ordinarie skola. Det har bland annat handlat om stöd från logoped. Stödet till dessa elever som är kvar i sina ordinarie skolor har enligt rektorn gett bra resultat. (103)

Geografisk placering

En kommun har valt att flytta resursskolan så att den hamnar geografiskt närmare de ordinarie skolenheterna, vilket har ökat möjligheterna till samverkan personalmässigt och till övergripande analys. I samverkan mellan resursskolan och de ordinarie skolorna blir det synligt vilka skolor som behöver bli bättre på att göra anpassningar för att kunna möta elevers olika behov och förutsättningar. Resursskolan kan återkoppla till skolorna angående detta för att färre elever ska behöva omplaceras. (104)

Vad kan den ordinarie skolan lära av resursskolan?

Finns det något som ordinarie skolor kan lära av resursskolor? I intervjuerna nämns förhållningssättet till eleverna, att personalen lyssnar på eleverna för att finna lösningar, möjlighet att läsa ämnen i block, individuellt stöd såsom anpassade scheman för när saker ska ske och i vilken omfattning, anpassat material, bildstöd och tillgängliga fysiska lärmiljöer. Det finns exempel på skolor som har byggts om och att den fysiska lärmiljön helt och hållet har anpassats invändigt för resursskolans målgrupp. Specialpedagoger i kommunen och SPSM har varit med under hela ombyggnadsprocessen. Det flexibla förhållningssättet hos personalen beskrivs som nödvändigt. Det förekommer att även personalen på resursskolan får handledning som stöd i sin yrkesroll, något som en rektor nämner. Vi måste ha fyrkantiga förhållningssätt för elevernas skull – ge struktur. Samtidigt måste lärarna vara flexibla. Lärarna får två timmar handledning i veckan, varannan vecka av psykologen och varannan vecka av specialpedagog och logoped. (104)

Hög personaltäthet

En fördel som resursskolorna har är hög personaltäthet och färre elever. Det mindre sammanhang som resursskolan utgör kan motsvara det som elever kan erbjudas på ordinarie skolor i form av en särskild undervisningsgrupp. En rektor konstaterar att det är ett stort ingrepp i en elevs skolgång att placera en elev i resursskola. Det pågår därför i flera kommuner ett arbete för att i stället skapa fler särskilda undervisningsgrupper på skolorna. Det är inte heller alla vårdnadshavare som vill att deras barn ska gå i resursskola. Då är det, som en förvaltningsrepresentant påpekar, bra att det finns en särskild undervisningsgrupp på högstadieskolan för elever med behov av omfattande individuellt stöd. Det möjliggör en flexibilitet för eleverna att de kan kombinera undervisning i ordinarie sammanhang med undervisning i den mindre gruppen. (105)

Erbjuda både resursskola och öka tillgängligheten i den ordinarie skolan

I den kartläggning som utredningen genomfört framkommer det att det finns kommuner som har resursskolor och samtidigt bedriver ett arbete för att utveckla mer inkluderande lärmiljöer inom de ordinarie skolorna. Ambitionen kan således vara en mer inkluderande skola samtidigt som andra organisatoriska lösningar inrättas för dem som behöver omfattande stöd utanför det ordinarie sammanhanget. I vilken utsträckning ordinarie skolor kan möta elevernas behov handlar om kapacitet, såväl vad gäller personalens kompetens som samarbetet inom lärargruppen och med elevhälsans yrkesgrupper. Det krävs en flexibilitet i organisationen som gör det möjligt att variera SOU 2020:42 Inkludering, särskilda undervisningsgrupper och resursskolor 109 den och att omfördela resurser utifrån aktuella behov hos eleverna. Utredningen kommer att återkomma till detta i slutbetänkandet där vi belyser elevhälsoarbetet på skolorna. (108f)

Utifrån Skolinspektionens granskning och utredningens kartläggning kan vi se att elever kan få en mer välfungerande skolsituation i särskild undervisningsgrupp. Detta resultat måste emellertid relateras till att det handlar om elever som tidigare haft en mycket svår skolsituation. När det gäller att avgöra om särskilda undervisningsgrupper och resursskolor möter behoven måste det relateras till alternativet och ett antagande om vilka konsekvenserna för eleven annars hade blivit. Kommunerna i kartläggningen förefaller noga med att enbart ta emot elever som verkligen är i behov av det omfattande stöd som resursskolor kan ge. Det minskar risken för att resursskolor används som ett sätt för skolan att ”bli av med” elever. Många av eleverna har haft stora svårigheter och omfattande skolfrånvaro tidigare, vilket stämmer till eftertanke. Det handlar inte sällan om elever som borde ha fått mer stöd tidigare under sin skoltid. (109)

Skoltillhörighet och ansvarig rektor

En fråga som uppstår i samband med en reglering av de kommunala resursskolorna är vilken skolenhet eleven ska tillhöra då eleven får sin undervisning i en resursskola. Utredningen anser att den grundläggande målsättningen för elever som placeras i en resursskola bör vara, i de fall detta är möjligt, att det pedagogiska stöd som eleverna får ska möjliggöra en övergång till en ordinarie skola på sikt. Det finns, som utredningen ser det, två olika alternativ för hur frågan om skoltillhörighet kan hanteras. Det första alternativet är att en elev som blir inskriven i en resursskola får sin ordinarie klasstillhörighet där och att elevens formella band till ursprungsskolan avslutas. Det andra alternativet är att eleven är fortsatt inskriven i en klass på ursprungsskolan, trots att eleven får all sin undervisning vid den nya resursskolan. Enligt utredningens intervjuer med rektorer för kommunala resursskolor förefaller det första alternativet vara det vanligast förekommande, nämligen att placering i en resursskola innebär att eleven får sin formella placering där och att placeringen vid den tidigare skolenheten upphör, vilket i sin tur innebär att resursskolan tar över det fulla ansvaret för elevens utbildning. Man skulle dock kunna argumentera för det andra alternativet, det vill säga att en elev som placeras i en resursskola formellt skulle behålla sin placering i den skola eleven lämnar. Ett argument för en sådan ordning skulle kunna vara att en fortsatt placering på den ursprungliga skolan skulle ge bättre förutsättningar för att regelbundet pröva möjligheten till återgång till en ordinarie skola. En del av de kommuner utredningen har varit i kontakt med har valt denna modell. Det finns

emellertid flera argument emot detta. En sådan ordning riskerar att skapa oklarhet kring vilken av skolorna som har ansvaret för att upprätta, implementera, följa upp och revidera elevens åtgärdsprogram, vilket kan leda till att ingen av skolorna tar det fulla ansvaret för detta. Vidare torde det vara mer ändamålsenligt att den uppgiften, för att kunna ge den berörda eleven rätt insatser, fullt ut åligger rektorn på resursskolan. En återgång till en ordinarie skola behöver heller inte för varje elev innebära återgång till den ursprungliga skolan. (123f)